

Andrei Hvostov: kiidan heaks – nii „Leviaatanis“ kui ka lavastuses „Kindlates kätes“ irvitatakse publiku üle (10)

Andrei Hvostov vaatas Von Krahli lavastust „Kindlates kätes. Missa Reformierakonnast“ ja Ekspeditsiooni „Leviaatanit“ ning leiab, et need on lood ühest ja samast asjast.

Andrei Hvostov

Andrei.Hvostov@ekspress.ee

MÖTLEVALE INIMESELE: „Leviaatan“ on mõeldud sofistikeeritumale publikule kui „Reformierakonna missa“.

FOTO: HERKKO LABI | EKSPEDITSIOON

Kuula artiklit 7 min

Lisa

 TELLIJALE AVATUD

Loominguline ühendus Ekspeditsioon esitab lavastuse „Leviaatan“ 19. sajandi kapitalismi lipulaeva, Krulli masinatehase remonditsehhis. Loominguline ühendus Von Krahl

on leidnud oma lavastusele „Kindlates kätes. Missa Reformierakonnast“ toimumispaigaks 20. sajandi alguse kapitalismi lipulaeva Noblessneri laevatehase valukojas. See pole juhus.

Ei, ma ei väida, et nii nagu mõõgad tuli taguda atradeks, nii ka kunagise rasketööstuse vabrikud tuleb muuta teatrimajadeks, mida dramaturg Eero Epner & Co nüüd sihipäraselt teevadki. Nende kahe lavastuse omavaheline side on siiski peenem kui pelgalt toimumispaiga industriaal-museaalne ruum.

Leviaatan

Lavastaja Lauri Lagle

Dramaturg Eero Epner

Kunstnik Laura Pählapuu

Helilooja Jakob Juhkam

Valguskunstnik Siim Reispass

Koreograaf Tiina Mölder

Trikimeister Enar Tarmo

Tehnilised erilahendused Reigo Tammjärv

Laval Marika Vaarik, Jörgen Liik, Eva Koldits, Simeoni Sundja, Sander Roosimägi

Esietendus 23. novembril Krulli kvartali vanas remonditsehhis.

„Leviaatan“ põhineb kolmel tekstil: Anton Tšehhovi näidendil „Kirsiaed“, Herman Melville'i romaanil „Moby Dick“ ja Vana testamendi Joona raamatul. Inimene, kes söandab teatrisse minna omamata eelteadmisi nendest tekstidest, ei pea

muretsema. Esimese vaatuse kestel tehakse teile enam-vähem ammendav sissejuhatus ning ka teema arendus nii „Kirsiaia“ kui ka Joonas asjus. Moby Dicki maailm vaalapüügilaeva ning tema meeskonnaga jääb juba teise vaatuse põhiteemaks.

Mis ühendab mõisaproua Ranevskaja (Marika Vaarik) hiiglaslikku – ning paraku maharaiumisele määratud – kirsiaeda maailmameres seilava vaalapüügilaevaga Pequod, mille kapteniks on ühe jalaga Ahab (Jörgen Liik)?

Majandusliberalism on meie oravapartei Pegasus, künnihobune ja koormakaamel erakonna sünnihetkest alates.

Ärge hakake naerma, aga ajakiri Vikerraadio, mida näitlejad aeg-ajalt publikule ette loevad. Etendusejärgne guugeldamine andis tulemuseks, et loetakse ette 2023. aasta augusti numbris avaldatud Gustav Kalmu esseed „Liberalismi vastu“. Vaadake järele, mida Kalm kirjutab, aga kui ei viitsi, siis ma kopipeistin ühe peamistest teesidest siia: „telje liberaalne-konservatiivne esiletõstmine jätab kaotaja rolli madala sissetulekuga inimesed“.

Minu tähelepanekul erutab Epnerit ja tema mõttekaaslast juba pikemat aega küsimus, miks pole võimalik tagada ühiskonnas korruga nii vabadust kui võrdsust. Kas äkki pole sellise suutmatuse taga mõni erakond ehk maailmavaateline seltskond oma kurja tahtega? End liberaalideks nimetava poliitilise voolu sihikindel tegutsemine?

Reformierakond on meie teadvusse kinnistunud maksimiga „turg otsustab kõik!“ ning majandusliberalism ongi meie oravapartei Pegasus, künnihobune ja koormakaamel erakonna sünnihetkest alates.

Tšehhovi „Kirsiaed“ on lugu pankrotistuva mõisa jalgujäämisest kapitalistlikele majandusseadustele. Kirsiaed tuleb maha raiuda, et asuda krunte kinnisvaraliselt arendama. Teostajaks härra

Lopahhin (Jörgen Liik), kellele võiks anda sealsamas laval Reformierakonna liikmepileti.

Vaalapüügilaev ja tema kapten Ahab on ühe teise kapitalistliku majandusharu esindajad – enne naftal põhineva keemiatööstuse sünni tagas vabrikute- tehaste vajaduse määrdeainete järele (võllid-kepsud-hammasrattad-ülekanded) maailmamerest püütud vaalade rasv. Romaani „Moby Dick“ toimumise ajal ehk USA vaalapüügi tippajastul tegutses Ameerika lipu all ookeanidel 736 vaalapüügilaeva. Võite uskuda, et vaalade mahanottimine pidas sammu Ameerika Ühendriikide industriaalse arenguga. Nii et kapten Ahabile võiks samuti sealsamas laval üle anda Reformierakonna liikmepileti.

Väike vihje – Ekspeditsiooni lavastuses pole Ahabil puujalg nagu Melville'i romaanis, vaid hoopis poolde reide ulatuv kuldne saabas, justkui oleks rekvisiitor selle jalast sikutanud mõnelt tütarlapselt, kes töötab „linna parimas džentelmenidele mõeldud klubis“.

Epnerit ja tema mõttekaaslast erutab küsimus, miks pole võimalik tagada ühiskonnas korraga nii vabadust kui võrdsust.

Von Krahli „Kindlates kätes“ saab kaasa elada kõrgel lae all nööri otsas tiirutavale Andrus Anspile (Liisa Saaremäel), kes lennu ajal jutustab oma poliitilis-linnamajanduslikest saavutustest. Samasugust lendu teeb „Leviaatanis“ kapten Ahab. Sarnane kujund, aga teiste sõnadega – Ahab tiirutab lava ning publiku kohal, küttes samal ajal oma laevameeskonda üha kiiremale liikumistempole. SKT peab kasvama. Igal aastal. Üha kiiremini ja kiiremini.

Kui „Kindlates kätes“ tematiseeritakse Reformierakonna kunagist valimislubadust jõuda viie rikkama riigi sekka, siis „Leviaatanis“ kõlab napp repliik, et Lopahhin lubas jõuda viie rikkama mõisniku hulka.

Ma ei väida, et dramaturg Epneril ning kõigil nendel loovisikutel, kes on kasvanud välja NO-99-st või Von Krahlist, on saanud ideed otsa ja seepärast nad kordavad end.

Loojate seltskond räägib sama lugu erinevale publikule.

„Noblessneris“ esitatakse „Kindlates kätes“ on mõeldud neile, kes tahavad sirgjoonelist sõnumit. Neile konstrueeriti 30aastaseks saanud Reformierakonna ajalugu katoliku kiriku missana. Hästi plakatlikult, nii et tõesti kohe kõik-kõik oleks arusaadav. Jalaga perse naljadeni.

SIRGJOONELINE SÕNUM: „Reformierakonna missa“ on tehtud liturgia vormis ja plakatlikult, et kõik oleks arusaadav.

FOTO: SIIM VAHUR

„Leviaatan“ on mõeldud sofistikeeritumale publikule. Otse ei öelda midagi, kõik jääb vihjeliseks, ambivalentseks. Kuni etenduse pealkirjani. Arvate, et „leviaatan“ tähendab suurt mereelukat, kes neelas alla prohvet Joonat ning kellelaolisi kapten Ahab maailmeres jahib? Teil on õigus nii mõelda, sest Melville'i romaanis tõesti vaalasi nimetatakse ka leviaataniteks. Aga veelgi õigem on mõelda 17. sajandi Inglise poliitfilosoofi Thomas Hobbesi teosele „Leviathan“, kus põhjendatakse poliitilist diktatuuri ehk tolles ajastus absoluutset kuningavõimu. Etenduse lõpupoole peab kapten Ahab meeskonnale sütitava kõne, kus ta

selgitab meeskonnale oma türanliku võimu paratamatust ja hüvelisust. Täpselt see, mida Hobbes õpetas.

Ekspeditsiooni lavastus on tehtud isegi liiga keeruliseks.

„Kirsiaia“ ja „Moby Dicki“ põimimine on arusaadav, aga miks on etenduses kasutatud igivana juudi pärimust Joonast, kes ei tahtnud minna Niinive rahvale hävingut ennustama ja põgenes seeasemel merele, et sattuda vaalaskala kõhtu?

Hüva, romaanis „Moby Dick“ on 9. peatükis lugu meremeeste kiriku jutlustajast, kes oma kogudusele Joonas loo kantslist maha kõmistab. Võiks ju oletada, et dramaturg Epner lihtsalt võttis selle motiivi n-ö kollateraalsete kahjudena kaasa. Aga ma ei usu nii lihtsat seletust. Võib-olla on Joonas (Simeoni Sundja) kehastamas Epnerit ennast või Gustav Kalmu, kes manavad liberaalset kapitalismi ja visatakse seetõttu turumajanduslikust laevast mäslevasse merre?

Ärge seda kõike liiga tõsiselt võtke. Tšehhov määratles oma näidendi tragikomöödiaks ning tegelikult on ka Melville'i romaani kohati õige lõbus lugeda.

Ja veel üks asi lõpetuseks – minu meelest nii „Kindlates kätes“ kui ka „Leviaatanis“ irvitatakse publiku üle. Publiku maitsete, ootuste, arusaamisvõime üle. Varjamatult seejuures.

Kiidan heaks. Hoidke sama kurssi, oravliku liberalismi kriitikud!

Kuidas see lugu Sind end tundma pani?

Rõõmsana

Üllatunud

Targemalt

Ülksõikselt

Kurvana

Vihasena

Sinu vihjest võib saada uudis

Olulist sündmust märgates tee pilt või video ja saada Delfisse. Vaatame vihje üle ja jagame sinu märkamist